

Ульф Старк
«Чи вмієш ти свистати,
Юганно?»

Тема. Ульф Старк (1944-2017). «Чи вмієш ти свистати, Юганно?».

Проблеми самотності (дітей і дорослих), ставлення до літніх людей у творі.

Ідея. Світ добра, людяності, милосердя, можна творити власноруч.

Герої твору. Хлопчики Ульф, Берра і дідусь Нільс, між якими встановлюється духовний зв'язок.

Ульф Старк – один із найкращих письменників Швеції для дітей та молоді. Він народився 12 липня 1944 р. у Стокгольмі.

Його дебютною книжкою для дітей стала повість **«Петер і червоний птах»** (1975).

Проте всесвітнє визнання як дитячий письменник він здобув із виходом книжки **«Диваки і зануди»** (1984).

Саме за цю повість митець був нагороджений дипломом переможця Конкурсу дитячих книжок Бонніра-молодшого.

У. Старк не обходить складних тем. Він порушує не тільки суто «дитячі» чи «юнацькі» проблеми, а й пише про напроуд важливі соціальні речі

Конфлікти між
різними
поколіннями

Війна

Проблеми
біженців

«Маленьк
а книжка
про
любов»

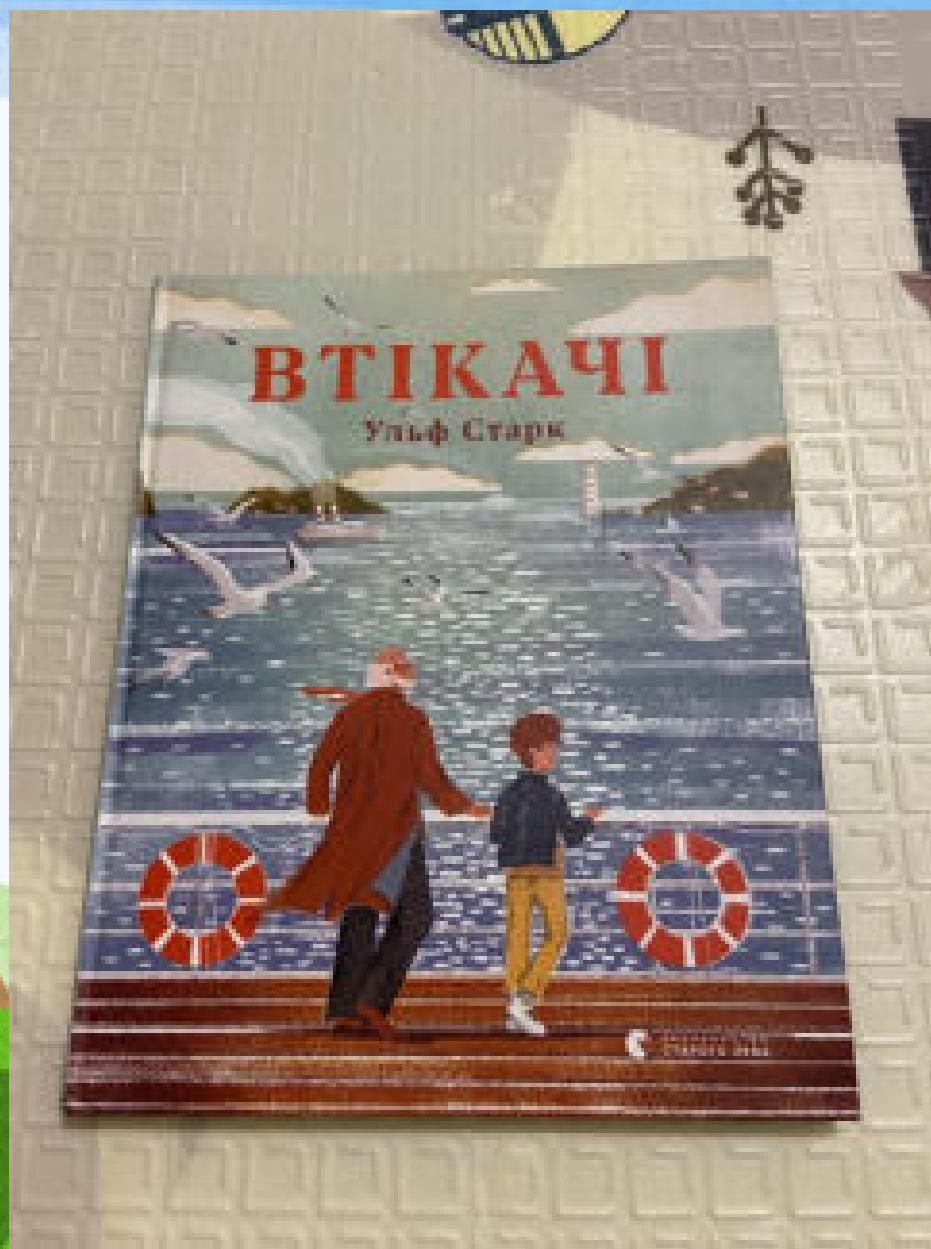
«Хлопчи
к, дідусь
і стіна»

«Хай
ганцюють
білі
ведмеді»

Бібліографія
1975 — Петтер і червоний птах
1976 — Петтер і поросенці-бунтарі
1986 — Нехай танцюють білі ведмеді
1987 — Сикстен
1992 — Чи вісиш ти свистати, Юсаві?
2002 — Тоді я був просто Зюфф
2002 — Дивачка і занудя
2005 — Сикстен
2007 — Мой сестричка — ангел
2009 — Зірка що їмені Аякс
2011 — Чорна скриньочка
2011 — Маленький Асмолен
2015 — Мій друг Персі, Ваффало-Бел і я
2017 — Втікачі

Але про що б не писав У. Старк, він робить це тонко, мудро, делікатно і ніколи не нав'язує власних оцінок.

Загалом Ульф Старк написав понад 30 творів, перекладених десятками мовами світу.

В Японії перекладені й видані всі книжки

Дитячий письменник помер 13 червня 2017 р.

у м. Стокгольмі. Незадовго до смерті відвідав Україну, ставши почесним гостем Дитячої програми Книжкового Арсеналу в Києві, де презентував українські переклади книжок «Чи вмієш ти свистати, Юганно?» і «Диваки і зануди».

Літературознавець **Богдана Романцова** сформулювала 10 причин, за що люблять твори У. Старка:

1) за те, що він не боїться говорити на серйозні «недитячі» теми;

2) за продовження традиції;

3) за відсутність моралізаторства;

4) за увагу до старшого покоління;

5) за активну участь у популяризації читання;

6) за тонкий гумор;

7) за те, що його книжки добре читати вголос;

8) за багатоголосся;

9) за сумні казки;

10) за чудові ілюстрації, з якими виходять його книжки.

(Електронний ресурс: <https://bokmal.com.ua/books/10-prichin-chomu-milyubimo-ulfa-starka/>).

Шведська родина Боннір активно займається книговидавництвом із середини ХІХ ст., нині медіа-група Боннір має 175 компаній у 18 країнах світу. Тому Премія дитячої літератури Бонніра-молодшого є однією з найпрестижніших у Швеції.

У 1989-1998 рр. Ульф Старк був членом Шведської академії дитячої книги.

«Чи вмієш ти свистати, Юганно?» (1992)

Шведське телебачення часто показує на Різдво кінофільм «Чи вмієш ти свистати, Юганно?», знятий за однойменною книжкою У. Старка (режисер Румле Хаммерих, Швеція, 1994).

Українська перекладачка Галина Кирпа зазначає: *«Могли б показувати щось легеньке, розважальне. Як-не-як свято. Могли б, а показують фільм, від якого не одна шведська дитина втирає сльози... Шкода лише одного: хоч би як мені хотілося, та я не можу бодай уявити собі, що такий фільм покажуть на Різдво українським дітям. Але, на щастя, вони можуть прочитати цю книжку. І полюбити її так, як їхні шведські ровесники»*

(Ульф Старк. Чи вмієш ти свистати, Юганно?». – Львів: ВСЛ, 2016. – С. 63.)

У повісті лише троє головних героїв: двоє маленьких хлопчиків **Ульф** (прообраз самого автора), **Берра** (Бертіль, друг Ульфа) і **Нільс**, який живе в притулку для старих людей.

Самотність – це надто загальне поняття, але в кожного своя самотність. У кожного є свої причини самотності й свої прояви самотності. І кожен сам шукає шляхи її подолання... Великим здобутком У. Старка стало те, що він показав різні нюанси людської самотності, яка може набувати різних смислів у людському житті і є поширеною хворобою нашого часу.

Самотніс ТЬ

Різні покоління. Кожен із них переживає власні стани самотності.

Берра

Нільс

Дитина

Людина похилого віку

Берра (Бертіль, друг Ульфа)

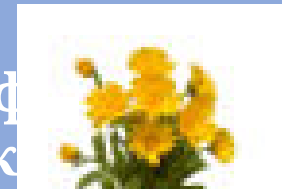
Нільс, який живе в притулку для старих людей.

Берра самотній, бо в нього просто немає дідуся... Ульф щотижня відвідує свого дідуся, той пригощає його кавою, вони разом ходять рибалити, а Ульф приносить дідушеві найкращу сигару. Однак усього цього немає в хлопчика Берри, бо в нього просто немає дідуся...

У нього нікого не було, адже кохана дружина Юганна померла, і він вимушений доживати самотньо в притулку для людей похилого віку...

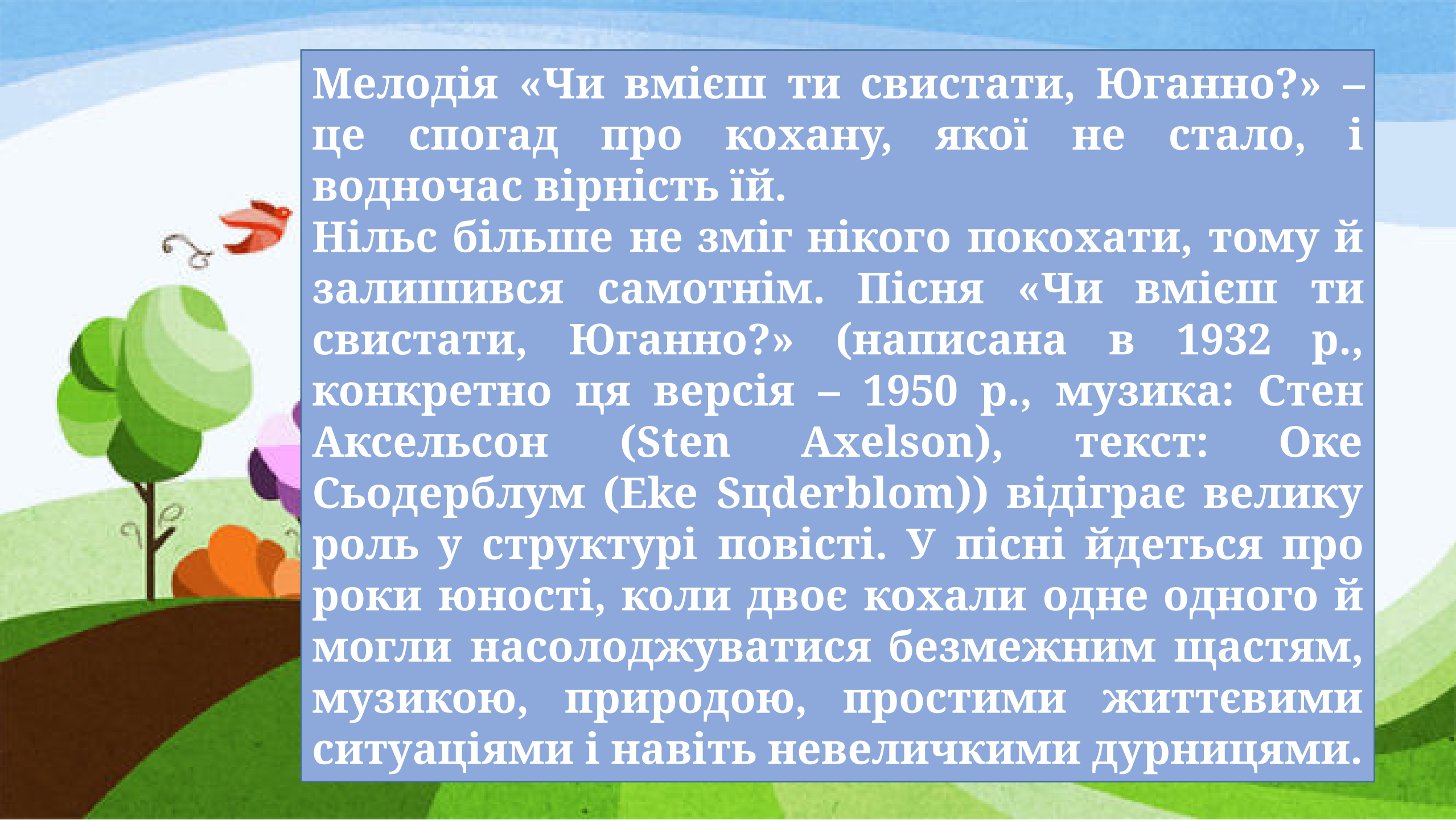
Коли вони разом – стан самотності стає іншим, маленькі й дорослі люди

відкривають у собі те, що називаємо словом любов.

Усе починається з розмови хлопчиків про дідуся Ульф. Ульф щотижня відвідує дідуся, той пригощає його кавою. Вони разом ходять рибалити, а Ульф приносить дідусеві найкращу сигару. Однак усього цього немає в хлопчика Берри, бо в нього просто немає дідуся... І от Ульф придумав ідею, як допомогти другові – потрібно лише піти в притулок для старих людей і вибрати йому там дідуся. Берра причепурився, одягнув чистий костюмчик, вирвав у саду оранжеву нагідку – і друзі пішли в притулок за дідусем ... Ця оранжева квітка – символ надії на віднайдення рідної людини, якої так не вистачає в житті. Ульф і Берра вибрали дідусем для Берри старого Нільса. Той із радістю підтримав дитячу гру, оскільки й сам почувався самотнім. У нього нікого не було, адже кохана дружина Юганна померла, і він вимушений доживати самотньо в притулку для людей похилого віку... Мелодія, яку насвистував Нільс («Чи вмієш ти свистати, Юганно?»), – єдине, що лишилося йому від минулого життя, коли він був щасливий.

Мелодія «Чи вмієш ти свистати, Юганно?» – це спогад про кохану, якої не стало, і водночас вірність їй.

Нільс більше не зміг нікого покохати, тому й залишився самотнім. Пісня «Чи вмієш ти свистати, Юганно?» (написана в 1932 р., конкретно ця версія – 1950 р., музика: Стен Аксельсон (Sten Axelsson), текст: Оке Сьодерблум (Eke Söderblom)) відіграє велику роль у структурі повісті. У пісні йдеться про роки юності, коли двоє кохали одне одного й могли насолоджуватися безмежним щастям, музикою, природою, простими життєвими ситуаціями і навіть невеличкими дурницями.

«Чи вмієш ти свистати, Юганно?»

Той, хто не має хисту до музики, мало може пізнати світ, тому що музика нас підбадьорює. Той, хто знає невеличку пісеньку і співає її, Щасливий уранці й увечері.

Таку невеличку пісеньку співає собі кожен. Яким було б життя без пісні?

Чи вмієш ти свистати, Юганно? – Звичайно, умію. Це було чудово, люба, нам хочеться ще; А Юганна свистить тепер цілий день.

Зі шведського серця лине проста пісня: Чи вмієш ти свистати, Юганно? – Звичайно, умію.

Чи вмієш ти співати, Юганно? – Звичайно, умію.

Це було чудово, люба, нам хочеться ще; А Юганна співає тепер цілий день.

Зі шведського серця лине проста пісня: Чи вмієш ти співати, Юганно? – Звичайно, умію.

Чи їсиш ти персики, Юганно? – Звичайно, їм!

Ти повинна їсти обережно, бо замажешся. Здається, персик тобі до смаку, але їсиш ти дуже голосно.

О Боже, бідний я чоловік, що мені за напасть – така наречена! Їж, Юганно, бо це нас веселить.

Чи вмієш ти булькати, Юганно? – Звичайно, умію! Булькай далі, Юганно, бо це нас веселить.

У тебе іноді болить горло? То візьми діацетат алюмінію і прополощи його. Булькай далі, Юганно,

Як гарно ти це робиш! Ти вмієш жалітися, Юганно? – Умію, але я хочу попросити раз і назавжди, щоб ви припинили до мене чіплятися, пане! Жалійся далі, Юганно, це весело. –

Ви вільні піти, мій пане, якщо вам не подобається мій тон! Вона жаліється і жаліється, у неї великий рот, Але у дівчини для цього немає ніяких причин! Жалійся далі, Юганно! –

Добре, але на цьому край! Але тепер... Ти вмієш мовчати, Юганно? – Звичайно, умію! То мовчи, Юганно, бо це весело. – Я, я... Чшшшш!

Мовчання як символ.

Фігура мовчання, яка завершує цю шведську пісеньку, є багатозначним символом. З одного боку, це символ безтурботного життя, сповненого радості й веселих жартів, а з іншого – символ трагічного уходу Юганни у засвіти.

Для Нільса вона тепер назавжди є «мовчазною» Юганною, адже її немає поруч. Однак його серце не мовчить, бо кохання до цієї жінки ще живе в ньому, і проста мелодія, яка лине прямо «зі шведського серця», наповнює світ музикою любові.

Смерть коханої (чи коханого) не може позбавити людину почуття любові, вважає письменник Ульф Старк. Це почуття поширюється на інших людей, на весь світ, яким той, хто любить, дарує радість життя. Старий Нільс приводить Ульфа і Берру в їдальню притулку і оголошує всім, що до нього прийшов його онук. Він ставить Берру на стіл і всім показує, ніби хвалиться тим, що сталося з ним. Але насправді цей вчинок був не стільки для оточуючих, скільки для малого Берри, якому конче потрібно було усвідомити, що в нього нарешті з'явився дідусь!

Самотність

Ми можемо тільки здогадуватися про те, як важко було Нільсові жити, коли ніхто до нього не приходив, коли зовсім ніхто ним не цікавився... Можливо, до когось приходили, а до нього – ні. Тому він болісно відчував відчуженість у світі. Так само і Берра відчував відчуженість. У когось був дідусь, а в нього – ні. Хтось із дідусем пив каву і ходив на риболовлю, а він – ні. Тобто Берра і Нільс відчували себе «не такими». Ця «іншість» ними переживається суто внутрішньо і болісно. Тому і для Берри, і для Ульфа, і для Нільса дуже потрібна була ця зустріч – не-онука та його друга і не-дідуся. Згодом вони стали одне для одного близькими людьми. Із кожною новою зустріччю вони ставали все ріднішими. Ці зустрічі були дуже потрібними кожному. Із приходом хлопчиків самотності для Нільса і для Берри прийшов кінець... Починається шлях до любові, яка змінює все довкола і самих героїв.

Любов

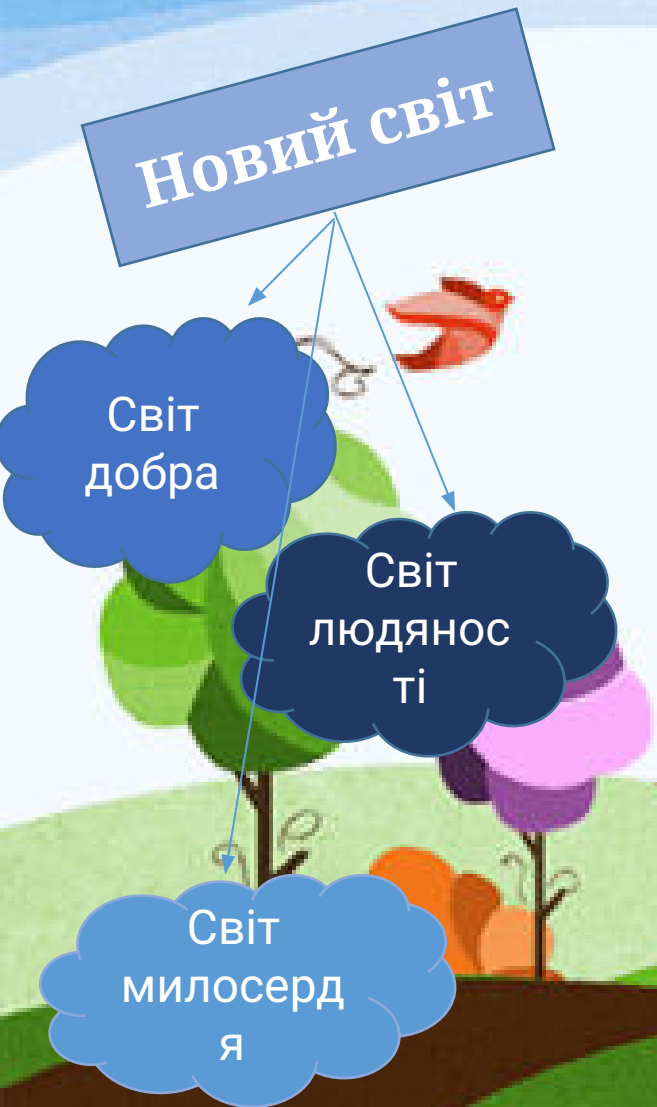

Любов у повісті У. Старка зображується не як одне-єдине почуття на всіх.

Любов – вона різна, і в кожного своя.

Любов – це не те, що приходить не відомо звідки. Любов – це те, що ми робимо самі для інших людей. Нільс нічого не може дати Берри та Ульфу, окрім того, що він може погуляти з ними й подарувати радість прогулянки в парку сонячним днем у супроводі співу пташок. *«Я майже забув, що це таке, – каже він... Чуєте, як співають пташки?.. А чуєте, як усе пахне? . Ніколи цього не забувайте»*

(Тут і далі цитується за виданням: Старк У. Чи вмієш ти свистати, Юганно? – К.:ВСЛ, 2016.).

Нільс відкриває для Ульфа і Берри звичайний світ як новий світ. Бо це світ спільних радощів людей, що стали необхідними одне одному. Але й для себе він ніби заново відкриває звичайний світ. І починає жити повною мірою – як раніше.

У. Старк показує в повісті ставлення дітей до старих людей – без повчання, без моралі, без пафосу. Вони просто зав'язують йому шнурки на черевиках. Просто несуть його сумку, бо йому важко. Просто кажуть, щоб він не голився сам, бо може порізатися, і голять його самі. Буденні ситуації... Прості справи, які потрібно зробити для старих людей. І в цьому якраз виявляється повага й увага молодших до старших.

Ульф і Берра розпитують про речі, які для Нільса були приємними колись. Він ділиться з ними спогадами про ті часи, коли був щасливий. Наприклад, коли міг вільно бігати й залазити на дерева і красти вишні в Густавсоновому саду... Хлопчики запам'ятали цю інформацію... Ніхто не знає, коли у Нільса день народження, та він і сам його уже не святкував. А Берра і Ульф випитують в нього, то коли ж таки в нього день народження... Нільс вирішив, що в «цю п'ятницю»... Власне, яка різниця? Якщо можна просто не розчаровувати хлопців і влаштувати разом із ними чудову вечірку?!

Нільс демонструє приклади самовіддачі в стосунках із хлопчиками. Заради них він майструє повітряного змія з допомогою шовкової хустки з трояндами, яку він дбайливо роками зберігав на споді сумки. «То – хустка в троянди з тонкої блискучої тканини. Колись я подарував її своїй дружині, – каже він. – Відчуваєте, яка вона м'яка? Так, ми відчули, яка вона м'яка. А яка легка? – вдоволено питає він? Ми пробуємо її на вагу у своїх руках. Вона легесенька, мов пух. Це справжній шовк, – каже дідусь. – Найтонша у світі тканина. З неї найкраще робити повітряного змія». Пізніше, коли змій готовий, Берра вигукнув: «У нього ж немає хвоста!». Тоді дідусь знімає з шиї краватку й міцно прив'язує до змія. «Нехай літає у моїй краватці, – каже він».

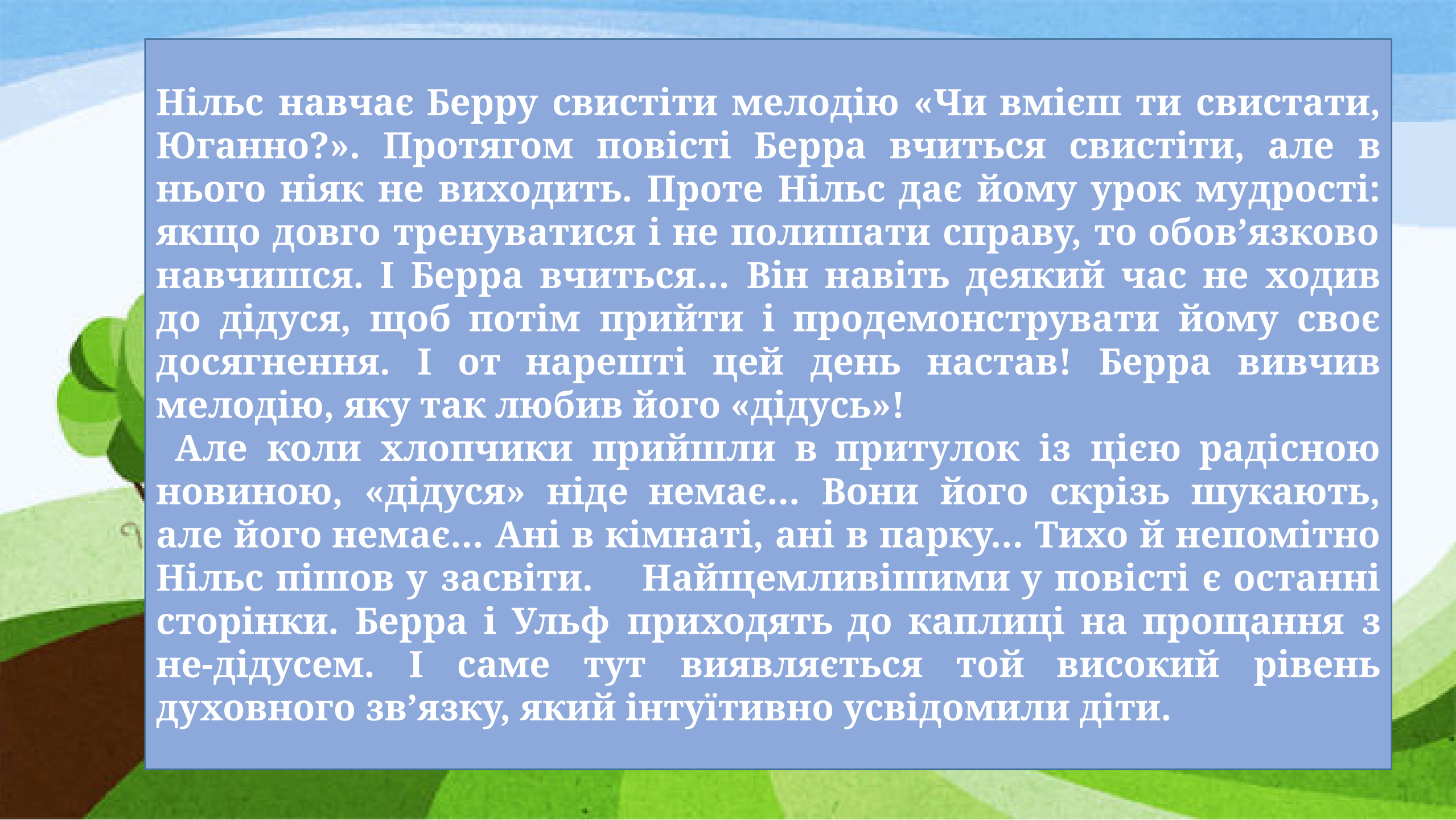
День народження

Берра і Ульф віддячують Нільсові щирою любов'ю. Але з їхнього боку це не просто почуття, а й робота для того, щоб порадувати дідуся. Вони розносили газети, заробили власною працею трохи грошей, щоб влаштувати Нільсові найкращий день народження. Берра купив найбільшу і найкращу сигару. Ульф і Берра взяли припаси їжі. І нарешті – «день народження» Нільса настав! Хоча це сталося ввечері, бо хлопці дуже довго готувалися.

Нільс чекав їх у своєму найкращому костюмі. Він теж хотів зробити їм приємне. Щоб день народження був саме такий, яким уявляли його хлопчики. А далі була прогулянка в Густавсоновому саду... Вони лазили по деревах, збирали та їли вишні, весело сміялися... Цей радісний день – найкращий подарунок, який отримав Нільс незадовго до смерті...

Нільс навчає Берру свистіти мелодію «Чи вмієш ти свистати, Юганно?». Протягом повісті Берра вчиться свистіти, але в нього ніяк не виходить. Проте Нільс дає йому урок мудрості: якщо довго тренуватися і не полишати справу, то обов'язково навчишся. І Берра вчиться... Він навіть деякий час не ходив до дідуся, щоб потім прийти і продемонструвати йому своє досягнення. І от нарешті цей день настав! Берра вивчив мелодію, яку так любив його «дідусь»!

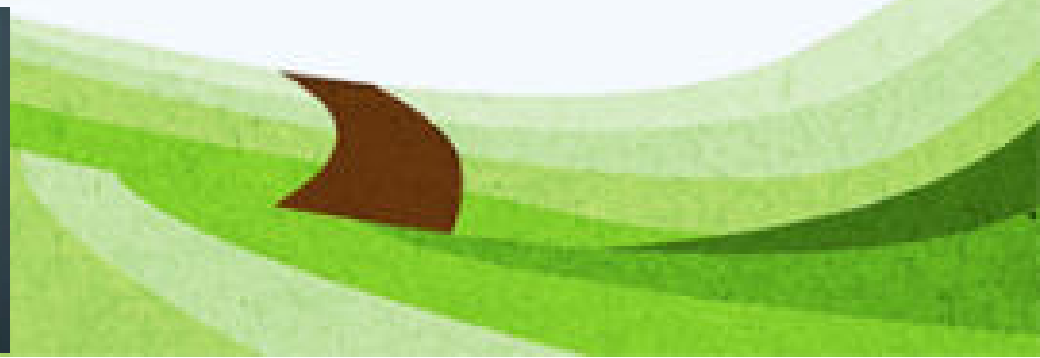
Але коли хлопчики прийшли в притулок із цією радісною новиною, «дідуся» ніде немає... Вони його скрізь шукають, але його немає... Ані в кімнаті, ані в парку... Тихо й непомітно Нільс пішов у засвіти. Найщемливішими у повісті є останні сторінки. Берра і Ульф приходять до каплиці на прощання з не-дідусям. І саме тут виявляється той високий рівень духовного зв'язку, який інтуїтивно усвідомили діти.

«У суботу здіймається вітер. Він шумить у гіллі дерев і гонить високого в небі білі хмари. Отоді Берра приходить до мене. Він убрався в гарну сорочку веселих кольорів і прилизав свій куценський чубчик водою. Ходімо прощатися з дідусем, – каже він. Але спершу ми заходимо в сад до Густавсона й зриваємо там найкрасивішу троянду... (...) Ми сідаємо на лаві найближче до дверей. Коли музика стихла, з'являється пастор і виголошує промову. Зовсім коротесеньку промову. Нільс був веселою людиною, особливо перед відходом, – каже він. – Ми всі його любили. Він ніколи не був самотній, хоч і не мав родичів.

І тут Беррі підймає руку. Він махає нею так, що всі обертають на нього свої погляди. Він був моїм дідусем, – каже Берра. Потім люди підходять і кладуть на домовину квіти. Ми з Беррою підходимо останні. Схиляємо голови. І Берра кладе Густавсонову троянду поверх усіх квітів. Він не сходить з місця і не зважає на те, що я сіпаю його за рукав. Я навчився свистати, – каже він. – Ось послухайте, дідусю. Берра починає свистати, і від його свисту капицею розкочується відлуння. Він насвистує мелодію пісні «Чи вмієш ти свистати, Юліан?»

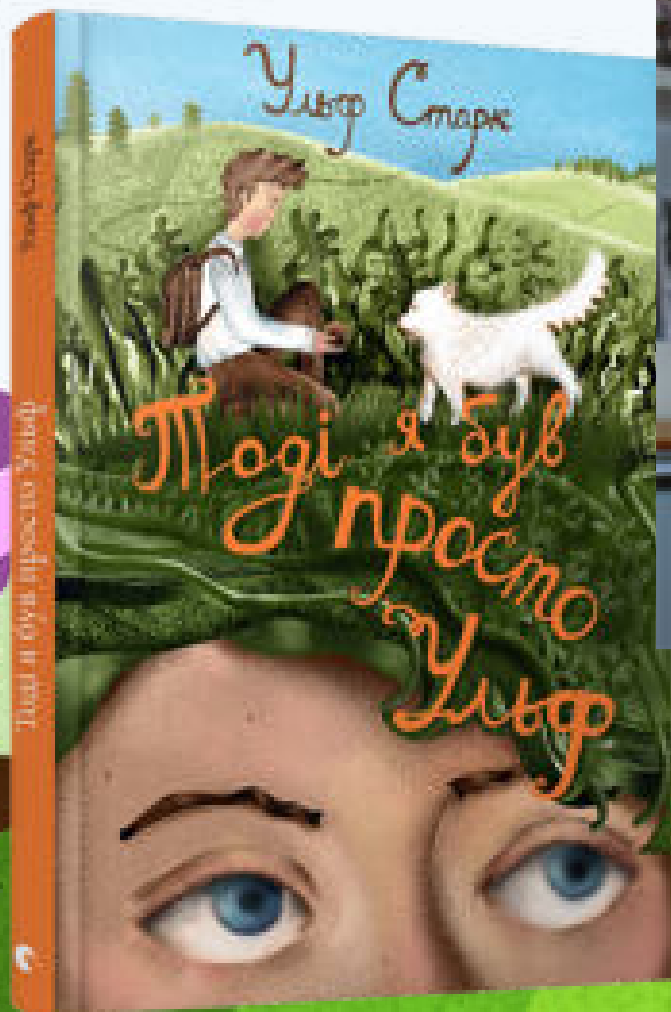
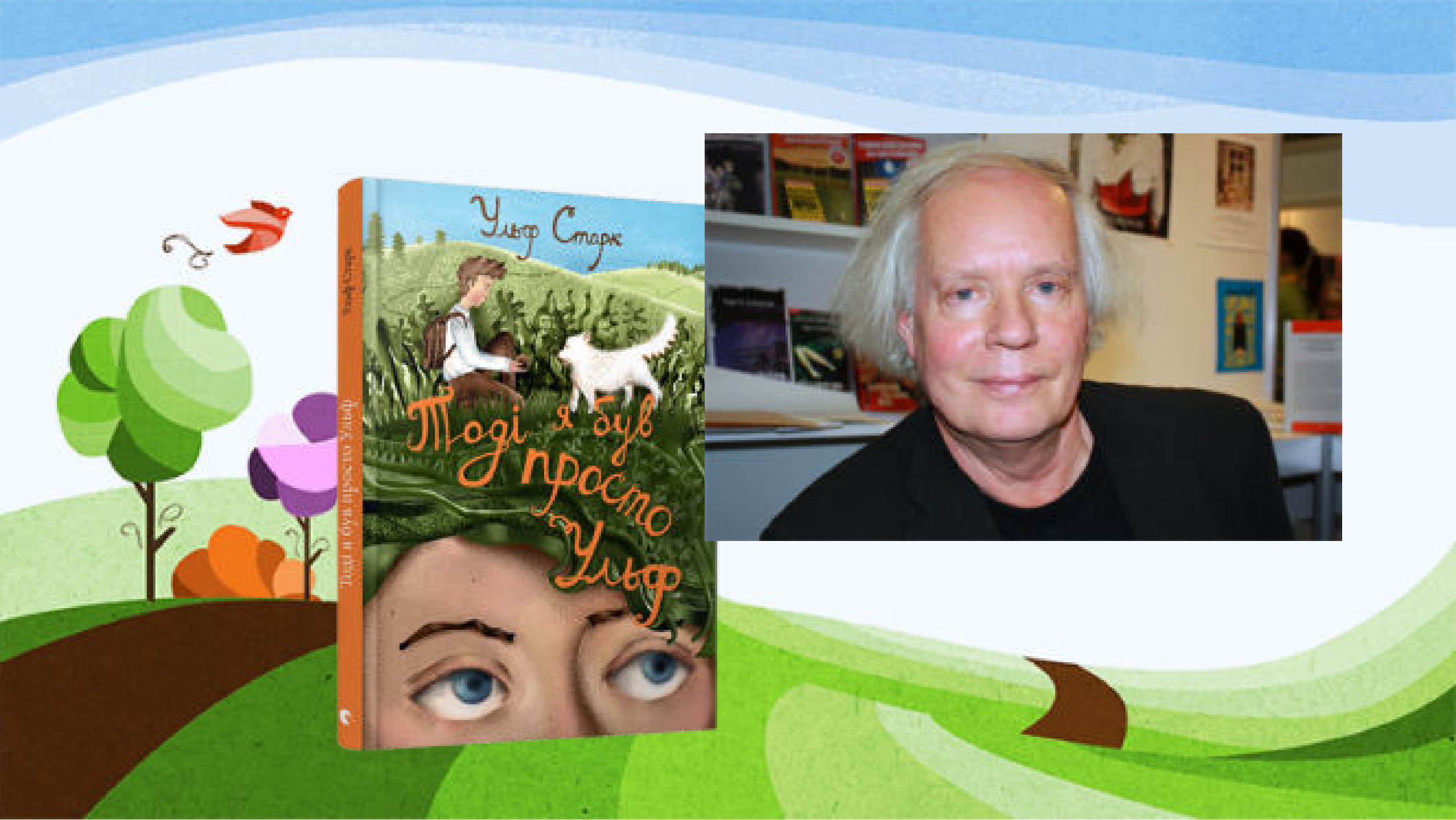

Після смерті Нільса Берра і Ульф запускають повітряного змія, вони нарешті дочекалися вітру, і можна тепер запустити змія. Вони тепер будуть уміти робити зміїв так, як навчав Нільс. І свистіти так, як навчив Нільс... Його душа залишилася жити в цій мелодії... А його радість від життя і прагнення творити добро для інших назавжди залишаться у серцях хлопчиків.

Значення символів

Оранжева квітка (нагідка)	Символ надії на віднайдення рідної людини, якої так не вистачає в житті
Мелодія Нільса	Символ щасливого життя; єдине, що залишилося від минулого; спогад про кохану
Шовкова хустка	Символ ніжності почуттів; спогад про кохану дружину
Краватка	Символ свободи вибору
Повітряний змій	Символ самовіддачі
Троянда	Символ кохання
Вишні	Символ безтурботного дитинства
Спів пташок	Символ співу душі, що зазнала любов
Свист Берри у капліці	Символ душі Нільса, яка залишилася жити в цій мелодії; прагнення творити добро

Використані ресурси:

(Електронний ресурс: <https://bokmal.com.ua/books/10-prichin-chomu-milyubimo-ulfa-starka/>).

(<https://www.youtube.com/watch?v=fbJ2d1ndsEg>).

ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА В
ШКОЛАХ УКРАЇНИ № 2, 2020